

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XXI: PROTEST I SLOBODA IZRAŽAVANJA

Pravo na protest i mirno okupljanje je usko povezano sa slobodom izražavanja. Ostvarivanje prava na protest podrazumijeva ostvarivanje slobode izražavanja (čak je i mirno okupljanje oblik „izražavanja“). Pravo na protest i mirno okupljanje je zaštićeno članom 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima, a sloboda izražavanja članom 10.

Kao i sloboda izražavanja, i pravo na mirno okupljanje nije neograničeno. Ono se može ograničiti, ali samo ako je to zaista neophodno u cilju očuvanja javnog reda. Sud je naveo da je pravo na mirno okupljanje, kao i sloboda izražavanja, osnovno demokratsko pravo i da svaki uticaj na njega ne bi trebalo da ugrozi njegovu suštinu.

Sud je utvrdio sljedeća opšta načela:

- zahtjevi za prijavom ili prethodnim odobrenjem javnih događaja su dozvoljeni sve dok je cilj tih procedura da omoguće vlastima da preduzmu razumne i odgovarajuće mjere da garantuju nesmetano održavanje javnih događaja (uključujući demonstracije ili proteste);
- pravo na mirno okupljanje neminovno izaziva određeno remećenje svakodnevnog života, uključujući ometanje saobraćaja, i javni organi moraju prema tome da pokažu toleranciju;
- protestantima se mogu nametnuti određena pravila. Međutim, čak i kada se protestanti ne pridržavaju tih pravila, to ne predstavlja opravdanje za kršenje njihovog prava. Propisi ne bi trebalo da predstavljaju skrivenu prepreku za pravo na protest;
- u posebnim okolnostima, koje opravdavaju hitnu reakciju, na primjer, u slučaju protesta protiv političkog skupa u obliku spontanih demonstracija, nije moguće dobiti prethodno odobrenje. U takvim slučajevima, kada protestanti ne postupaju suprotno zakonu, razbijanje spontane demonstracije može predstavljati kršenje prava na protest.

Presude koje slijede ilustruju kako se ovi propisi primjenjuju u praksi.

- ***Berladir i drugi protiv Rusije***, (predstavka br. 34202/06), 10. jul 2012: **razbijanje demonstracija nije prekršilo pravo na slobodu okupljanja kada su lokalne vlasti ponudile alternativnu lokaciju, a protestanti nijesu poštovali lokalnu proceduru**

Podnosioci predstavke su učestvovali u neodobrenim demonstracijama. Organizatori su podnijeli zahtjev za odobrenje, ali su lokalne vlasti zahtijevale da se protest održi na alternativnoj lokaciji.

Organizatori su ignorisali odgovor lokalne vlasti i odlučili da događaj održe zakazanog datuma na planiranoj lokaciji. Demonstracije su odmah razbijene i učesnici nijesu imali priliku da iznesu svoje stavove. Određeni broj protestanata je odveden u policijsku stanicu, gdje su proveli nekoliko sati, i proglašeni su krivim za učestvovanje u nezakonitom okupljanju.

Sud je smatrao da nije došlo do kršenja prava na protest ili slobode izražavanja. On je smatrao da procedure razumne prijave ili odobrenja javnih događaja po pravilu ne krše član 11, sve dok je svrha postupka da se vlastima omogući da preduzmu razumne i odgovarajuće mjere kako bi garantovali nesmetano održavanje javnog skupa. Sud je istakao da, nakon što su vlasti predložile alternativnu lokaciju, organizatori su povukli svoj zahtjev i jednostavno nastavili sa demonstracijama na prvobitnoj lokaciji. Sud je posebno istakao da vlasti nijesu zabranile demonstracije, već da su pružile brz odgovor sa predlogom alternativne lokacije. Odluka organizatora da nastave sa svojim planovima nije bila opravdana naročito hitnošću ili posebnim okolnostima, pa su organizatori svjesno sebe doveli u nezakonitu situaciju.

- ***Sergey Kuznetsov protiv Rusije***, (predstavka br. 10877/04), 23. oktobar 2008: **kršenje formalnog uslova da se najavi demonstracija nije opravdanje za osudu demonstranata za krivično djelo**

Slučaj se ticao male grupe koja je protestovala ispred okružnog suda sa ciljem da privuče pažnju javnosti na kršenje prava na pristup sudu. Grupa je dijelila letke o predsjedniku okružnog suda, koji je navodno bio umješšan u korupcijske skandale, i prikupljala potpise kojima se poziva na njegovo razrješenje. Vlasti su obavještene o protestu osam dana ranije i policija je bila prisutna da obezbijedi javni red i bezbjednost u saobraćaju. Nekoliko dana nakon protesta, zamjenik predsjednika okružnog suda je pokrenuo postupak protiv podnosioca predstavke tvrdeći da je prevario opštinu u vezi sa ciljem protesta i da je iskoristio događaj da bi oklevetao predsjednika suda. Podnosilac predstavke je proglašen krivim i novčano kažnjen na iznos od 35 eura.

Sud je zaključio da je osuda prekršila pravo na slobodu okupljanja i protesta. On je smatrao da, iako ruski zakon predviđa rok za prijavu od deset dana prije javnog skupa, a podnosilac predstavke podnio zahtjev osam dana prije protesta, dvodnevna razlika nije umanjila sposobnost javnih organa da obave neophodne pripreme. Imajući u vidu mali obim protesta, gradska uprava nije smatrala da bi on predstavljao problem. Dvodnevna razlika je primjećena tek nakon što je zamjenik predsjednika suda pokrenuo postupak. Sud je zaključio da kršenje formalnog roka za prijavu nije bilo dovoljan razlog za proglašenje podnosioca predstavke krivim. Sud je takođe konstatovao da su domaći sudovi utvrdili da je protest blokirao jedan prolaz. Međutim, u vezi sa tim nije bilo pritužbi, i svaka blokada je bila veoma kratka. Na kraju, u odnosu na sadržaj letka, Sud je smatrao da materijali koje je distribuirao podnosilac predstavke i ideje za koje se zalagao nijesu sadržali nikakve klevetničke izjave, podsticanje na nasilje ili odbacivanje demokratskih načela. Koliko god je poziv za razrješenje predsjednika okružnog suda za njega bio neprijatan, i koliko god je on možda smatrao uvredljivim članak o navodnoj korupciji u okružnom sudu, to nijesu bili relevantni niti dovoljni razlozi za osudu podnosioca predstavke. Na kraju, Sud je naglasio da je svrha protesta bila da privuče pažnju javnosti na navodne greške u funkcionisanju pravosudnog sistema u regionu. Ovo ozbiljno pitanje nesumnjivo predstavlja dio političke rasprave o pitanju od opšteg i javnog interesa, što ne treba olako ograničavati.

- ***Samüt Karabulut protiv Turske*** (predstavka br. 16999/04), 27. januar 2009: **razbijanje nezakonitog protesta ne može se opravdati kao „neophodno“ ograničenje prava na protest**

Podnosilac predstavke je sa 30-35 drugih ljudi učestvovao u mirnim demonstracijama protiv izraelske vojne akcije u Palestini. Organizatori nijesu prethodno obavjestili vlasti o protestu, što su bili dužni da urade po zakonu i policija je od njih više puta zahtijevala da se raziđu. Iako je većina demonstranata odmah postupila u skladu sa zahtjevom policije, podnosilac predstavke je verbalno intervenisao kada je vidio kako hapse jednog od demonstranata. Potom je i sam uhapšen, udaran pesnicama i nogama i pendrekom po glavi i leđima.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je policijska akcija prekršila pravo na protest. On je smatrao da, iako su demonstracije bile nezakonite, to po sebi ne predstavlja opravdanje za kršenje slobode okupljanja. On je istakao da zakone i propise ne treba koristiti kao skrivenu prepreku u ostvarivanju prava na protest. Vlada nije pokazala da su demonstranti predstavljali opasnost po javni red ili javnu bezbjednost i, u odsustvu nasilja s njihove strane, od vlasti se očekivalo da pokažu određeni stepen tolerancije. Demonstranti su se zapravo vrlo brzo razišli nakon zahtjeva policije, a podnosilac predstavke je bio primoran da napusti protest bez dovoljno vremena da iskaže svoje stavove.

- ***Oya Ataman protiv Turske***, (predstavka br. 74552/01), 5. decembar 2006: **razbijanje nezakonitog protesta ne može se opravdati kao „neophodno“ ograničenje prava na protest**

Slučaj se ticao male grupe demonstranata koji su organizovali protestnu šetnju. Oni nijesu unaprijed obavjestili vlasti o protestu i zamoljeni su od strane policije da se raziđu. Demonstranti su odbili da postupe po zahtjevu policije i nastavili da se kreću prema policiji, koji su razbili skup koristeći vrstu suzavca poznatu kao „biber sprej“. Policija je uhapsila 39 demonstranata, uključujući i podnosioca predstavke, i privela ih u policijsku stanicu. Skup nije trajao duže od trideset minuta.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je policijska akcija prekršila pravo na protest. On je naveo da demonstranti – ukupno pedesetak lica – nijesu predstavljali nikakvu opasnost po javni red, osim što su možda ometali saobraćaj. Demonstranti nijesu koristili nasilje. Sud je naglasio da je veoma važno da javne vlasti pokažu određeni stepen tolerancije prema mirnim okupljanjima. Nasilna intervencija policije nije bila srazmjerna niti neophodna radi sprječavanja nereda. Iako je Sud zaključio da je protest bio tehnički nezakonit, jer vlasti nijesu unaprijed obaviještene, to samo po sebi ne opravdava kršenje prava na protest.

- ***Bukta i drugi protiv Mađarske***, (predstavka br. 25691/04), 17. jul 2007: **razbijanje spontanog protesta prekršilo je pravo na slobodno okupljanje**

Slučaj se ticao 150 osoba koje su protestovale protiv prijema kod mađarskog premijera povodom proslave nacionalnog dana Rumunije. Posjeta je najavljena dan prije prijema, pa stoga demonstranti nijesu mogli da unaprijed obavijeste vlasti o demonstracijama. Policija je na prijemu primorala demonstrante da se raziđu.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je razbijanje demonstracija prekršilo pravo na protest. On je istakao da je jedini razlog koji su vlasti dale za razbijanje demonstracija bio taj što nijesu bili prethodno obaviješteni. S obzirom da je premijerova posjeta najavljena samo dan ranije,

demonstranti nijesu imali drugog izbora. Sud je naglasio da je u posebnim okolnostima kao što su ove, kada brza reakcija – u obliku demonstracija – na politički događaj može biti opravdana, a kada nema dokaza koji bi ukazivali na opasnost po javni red, odluka o razbijanju mirnog skupa samo zbog nepoštovanja roka za prijavu, bez nezakonitog ponašanja od strane učesnika, bila nesrazmjerna.

- ***Galstyan protiv Jermenije***, (predstavka br. 26986/03), 15. novembar 2007: **osuda zbog ometanja saobraćaja i pravljenja buke prekršila je pravo na protest**

U aprilu 2003, vraćajući se kući sa demonstracija u kojima je učestvovalo oko 30 000 ljudi, uglavnom žena, podnosilac predstavke je uhapšen zbog „ometanja saobraćaja i anti-socijalnog ponašanja na demonstracijama“. On je tvrdio da on, kao i većina drugih muškarca koji su bili prisutni, nije učestvovao u protestu, ali da su bili prisutni da podrže i zaštite žene i spriječe potencijalne probleme. U policijskoj stanici je podnosilac predstavke optužen za „lakši oblik huliganstva“. On je potpisao odgovarajući zapisnik u policiji kojim je potvrdio da je upoznat sa svojim pravima na pravno zastupanje i dodao: „Ne želim advokata“. Osuđen je na administrativni pritvor od tri dana zbog „ometanja saobraćaja“ i „pravljenja buke“.

Sud je zaključio da je osuda prekršila pravo na slobodu izražavanja. Sud je ponovio da je sloboda pojedinca da učestvuje u mirnom okupljanju od takvog značaja da osoba ne može biti kažnjena – čak ni nekom od najblažih disciplinskih kazni – zbog učešća u demonstracijama koje nijesu zabranjene, sve dok on ili ona nijesu počinili kažnjivo djelo. Sud je utvrdio da je podnosilac predstavke bio osuđen zbog „ometanja saobraćaja“ i „pravljenja buke“, uprkos činjenici da je ulica u kojoj su održane demonstracije bila puna ljudi i da je saobraćaj bio prekinut i prije demonstracija. Stoga, Sud je zaključio da je krivično djelo „ometanje saobraćaja“ za koje je podnosilac predstavke proglašen krivim sastojao samo od njegovog fizičkog prisustva na demonstracijama u ulici u kojoj je protok saobraćaja već bio prekinut. Što se tiče „buke“ koju je pravio, nije bilo naznaka da se radilo o vulgarnostima ili podsticanju na nasilje, a i bilo bi teško zamisliti ogroman politički skup ljudi koji iznose svoje mišljenje koji ne stvara određenu količinu buke.

- ***Cholakov protiv Bugarske***, predstavka br. 20147/06, presuda od 1. oktobra 2013. godine: **osuda demonstranta koji je protestovao protiv korupcije u lokalnoj upravi prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Slučaj se ticao pojedinca koji je došao u sukob sa policajcima – iz nepoznatih razloga – i dobio opomenu da se uzdrži od „neprirodnih i neprikladnih radnji... upućivanja neprirodnih riječi predstavnicima državnih organa, i kršenja javnog reda...“. Sedmicu kasnije je na ulicama protestovao protiv korupcije u gradskoj upravi. Vezao se lancem za metalni stub i uzvikivao parole preko megafona: „Svi su oni kriminalci“, „Tužilac je mafijaš“, „Gradonačelnik je mafijaš“, „Političke prostitutke“ i „Grupa političkih prostitutki“. Kada je odbio da prestane to da radi, uhapšen je i osuđen zbog „huliganizma“ na deset dana zatvora.

Evropski sud je smatrao da su osuda i zatvor prekršili pravo na slobodu izražavanja. On je smatrao da je intervencija bila nesrazmjerna, iako je imala za cilj očuvanje legitimnih ciljeva „javnog reda“ i „autoriteta sudstva“, i da stoga nije bila „neophodna u demokratskom društvu“. On je podsjetio da

javni funkcioneri moraju tolerisati kritiku svog rada. Sud je takođe konstatovao da je podnosilac predstavke pokušao da doprinese javnoj debati o upravljanju gradom uoči lokalnih izbora i da zbog toga izrečeni komentari predstavljaju pitanje od javnog interesa. Sud je takođe napomenuo da, iako su bili provokativne, izjave podnosioca predstavke nijesu bile naročito skandalozne, šokantne ili klevetničke, kao ni njegovo postupanje (vezivanje za metalni stub i upotreba megafona). Na kraju, Sud je zaključio da je kazna od deset dana zatvora bila nesrazmjerna u datim okolnostima.

- ***Taranenko protiv Rusije*** predstavka br. 19554/05, presuda od 15. maja 2014. . godine: **produženi pritvor i strogo kažnjavanje učesnice u nenasilnom protestu protiv vlade povrijedili su njeno pravo na slobodu izražavanja**

Ovdje je riječ o pritvoru i osudi studentkinje koja je uhapšena zajedno sa grupom ljudi, koji su bili zauzeli recepciju zgrade predsjedništva u Moskvi, mahali plakatima i dijelili letke pozivajući na predsjednikovu ostavku. Podnositeljka predstavke tvrdila je da nije bila član grupe demonstranata, već da je prisustvovala protestu kako bi prikupila informacije za svoju tezu iz sociologije. Poslije hapšenja zadržana je u pritvoru skoro godinu dana. Na kraju je osuđena za učešće u masovnim neredima i dobila uslovnu kaznu od tri godine zatvora. Ruski sud je naveo da je irelevantno da li je podnositeljka predstavke prisustvovala neredima zbog istraživanja ili u druge svrhe, jer je bila direktan učesnik masovnih nereda.

Evropski sud za ljudska prava zaključio je da je osuda prekršila njeno pravo na slobodu izražavanja, kao i da je boravak u pritvoru od skoro godinu dana dok je čekala suđenje prekršio njeno pravo na slobodu. Sud je naglasio da je protest, iako je u manjoj mjeri uključivao remećenje javnog reda, u najvećoj mjeri bio nenasilan. Demonstranti su željeli da skrenu pažnju javnosti na njihovo neodobravanje predsjednikove politike i zahtijevanje njegove ostavke. To su pitanja od javnog interesa, za koja bi trebalo da bude mjesta u demokratskom društvu. Sud je dalje napomenuo da su demonstranti bili upali u zgradu predsjedništva i gurnuli stražara u stranu, i da se u tim okolnostima njihovo hapšenje moglo smatrati opravdanim u cilju zaštite javnog reda i mira, međutim, držanje podnositeljke predstavke u pritvoru skoro godinu dana i kasnije izricanje kazne od tri godine zatvora, čak i uslovne, bilo je očigledno nesrazmjerno. Sud je konstatovao da je osuda barem djelimično bila zasnovana na osudi političke poruke demonstranata od strane ruskih sudova. Nesvakidašnje stroga kazna imala je negativan uticaj na podnositeljku predstavke i druga lica koja učestvuju u protestima, i nespojiva je sa demokratskim vrijednostima.

- ***Pentikäinen protiv Finske*** predstavka br. 11882/10, presuda od 4. februara 2014: **hapšenje fotografa zajedno sa demonstrantima nije predstavljalo kršenje prava na slobodu izražavanja**

Podnosilac predstavke je fotograf koji je izvještavao o demonstracijama. Iako je za novinare bio predviđen odvojeni prostor, on je odlučio da ga ne koristi već se pridružio demonstrantima. Kada su demonstracije postale nasilne, policija je naredila demonstrantima da se raziđu. Većina se razišla ali je ostalo oko 20 demonstranata, uključujući fotografa. Svi su uhapšeni, držani u pritvoru preko 17 sati i krivično gonjeni i proglašeni krivim za nepoštovanje policijskih naređenja. Međutim, fotografu nije određena kazna. On je zbog svoje osude podnio predstavku Evropskom sudu za ljudska prava.

Sud je smatrao da nije došlo do kršenja prava fotografa na slobodu izražavanja. Sud je smatrao da je novinaru bilo omogućeno da adekvatno isprati događaj. On ni na koji način nije bio spriječen da

fotografiše događaj, odrekao se prava da koristi odvojeni obezbijeđeni prostor predviđen za novinare, i odlučio da ostane sa demonstrantima i posle naređenja da se raziđu. Stoga, Sud je zaključio da njegova osuda zbog nepoštovanja policijskih naređenja nije bila povezana sa novinarskom profesijom, već sa njegovim odbijanjem da se povinuje policijskom naređenju na samom kraju, kada je policija smatrala da su se demonstracije pretvorile u nered. Domaći sudovi su uzeli u obzir pravo fotografa na slobodu izražavanja i nijesu mu odredili kaznu, niti je osuda upisana u njegov krivični dosije.

- **Murat Vural protiv Turske**, predstavka br. 9540/07, presuda od 21. oktobra 2014. godine: **zatvaranjem demonstranta zbog prosipanja crne boje preko statua Ataturka je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja**

U ovom slučaju je riječ o čovjeku koji je osuđen na trinaest godina zatvora zbog prosipanja boje preko statua Mustafe Kemala Atatürka, osnivača Republike Turske, u okviru političkog protesta. On je uslovno oslobođen nakon osam godina zatvora.

Sud je utvrdio da je kazna izrečena gospodinu Vural grubo nesrazmjerna legitimnom cilju zaštite reputacije i prava drugih iz člana 10 Konvencije. Sud je naglasio da iako je Atatürk bio kultna ličnost u Turskoj, zaštita sjećanja na njega ne može biti garantovana kaznom zatvora. Sud je naglasio da „mirni i nenasilni oblici izražavanja ne treba da podliježu prijetnji izricanja zatvorske kazne.“

- **Shvydka protiv Ukrajine** predstavka. 17888/12, presuda od 30. oktobra 2014. godine: **osudom političarke koja je poderala traku sa vijenca za huligansko ponašanje je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja**

Članica ukrajinske opozicione stranke je pocijepala traku sa vijenca koji je postavio predsjednik Ukrajine. Ona je onda uhapšena i osuđena za lakši oblik huliganizma i kažnjena sa deset dana zatvora. Žalila se protiv te presude još prvog dana kada je zadržana, ali žalba nije bila razmotrena u naredne tri sedmice.

Sud smatra da je pravo podnositeljke predstavke na slobodu izražavanja bilo ugroženo. Napomenuo je da je uklanjanje trake sa vijenca bio čin političkog protesta, i da je podnositeljka predstavke kažnjena zbog odbijanja da promijeni svoje političke stavove i odbijanja da prihvati da su njeni postupci pogrešni. Pored toga, Sud je utvrdio da je žalba razmotrena tek nakon što je ona u potpunosti odslužila kaznu. Na ovaj način nije obezbijeđena odgovarajuća zaštita od propusta u prvostepenom postupku. Evropski Sud je takođe primijetio da je izrečena najstroža moguća sankcija koja je propisana zakonom, i naveo je da su „domaći sudovi izrekli najstrožu sankciju podnositeljki predstavke, šezdesettrogodišnjoj ženu bez krivičnog dosijea, za nešto što je zapravo prestup koji ne uključuje ni nasilje ni opasnost. (Ukrajinski) sud je ukazao na odbijanje podnositeljke predstavke da prizna krivicu i zapravo kaznio njeno odbijanje da promijeni politički stavove. Sud za to ne vidi opravdanje.“

- **Yoslun protiv Turske** (predstavka br. 2336/05), 10 februar 2015: **novčana kazna za „neovlašćeno“ političko komentarisanje je prekršila pravo na slobodu izražavanja**

Služaj se ticao pjevača koji je novčano kažnjen zbog govora koji je održao tokom koncerta. On je kritikovao tursku vladu i rekao da moderna Turska nije ni slobodna ni demokratska država. Takođe je

iznosio komentare koji su podržavali kurdske nacionalističke pokrete. Kazna je izrečena po osnovu toga što je dozvola koju je opština izdala za održavanje koncerta isključivala mogućnost političkih govora. On je uložio žalbu na novčanu kaznu i zahtijevao ročište na kom bi raspravljao o svom slučaju. Njegova žalba je odbačena, a zahtjev za dodatno ročište je odbijen.

Evropski sud za ljudska prava je primijetio da se ovaj slučaj razlikovao od drugih turskih slučajeva po tome što je za izricanje novčane kazne primijenjen zakon o upravnim stvarima, umjesto zakona o spečavanju terorizma, koji se češće koriste. Sud je primijetio da je govor bio političke prirode, a da političke govore po pravilu ne treba ograničavati – to je kategorija govora koji Evropska konvencija najviše štiti. Osnovni kriterijum konvencijskog prava je da izražavanje treba da bude ograničeno samo na osnovu zakona koji je jasan i čija je upotreba „predvidljiva“, tako da svako zna da li je zabranjeno nešto što bi mogao da kaže. Na ovaj način se vlasti sprječavaju da zakon primjenjuju proizvoljno. Sud je smatrao da je zakon na osnovu kojeg je pjevač osuđen sadržao krivično djelo za nepostupanje u skladu sa „naredbom nadležnog organa ili preventivnom mjerom koju je on preduzeo“. Sud je smatrao da ova formulacija nije bila dovoljno jasna da bi omogućila podnosiocu predstavke da shvati da komentarisanje, u svojstvu pjevača, na prethodno odobrenom koncertu predstavlja postupanje protivno administrativnoj naredbi. Stoga, Sud je zaključio da su domaći sudovi previdjeli da u okolnostima ovoga slučaja pjevač nije mogao razumno predvidjeti sankciju, pa je to predstavljalo kršenje prava na slobodu izražavanja.

- **Maguire protiv Ujedinjenog kraljevstva** (predstavka br. 58060/13), 3. mart 2015: **osudom zbog nošenja provokativne majice nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja**

Slučaj se ticao osobe koja je na fudbalskoj utakmici nosila majicu s logoom Irske nacionalne oslobodilačke armije, koja je prema Zakonu o terorizmu Ujedinjenog kraljevstva zabranjena organizacija, a koji je pratio slogan „J...Š MAK SJETI SE DERIJA“¹ (u Ujedinjenom kraljevstvu, cvijet maka simbolizuje znak sjećanja na članove oružanih snaga koji su umrli na dužnosti i uglavnom se nosi oko 11. novembra). Utakmica se igrala između fudbalskih klubova *Rendžersi* i *Seltik*, a na prethodnim mečevima među ovim klubovima je zabilježeno sektaško nasilje između njihovih rivala, navijača protestanata i katolika. Po završetku utakmice podnositelj predstavke je zajedno sa drugim navijačima *Seltika* osuđen za „narušavanje mira“ i zabranjeno mu je da prisustvuje fudbalskim utakmicama dvije godine.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja nije prekršeno i proglasio je slučaj neprihvatljivim, tj. „očigledno neosnovanim“. Sud je prihvatio da je postojao rizik od sektaškog nasilja na fudbalskim utakmicama kao što je ova, i da je policija najbolje mogla ocijeniti da li je nošenje majice moglo da dovede do nasilja. Sud je takođe konstatovao da je kazna bila laka (nije izrečena kazna zatvora). Nije smatrao da je zabrana od dvije godine bila pretjerana, čak iako se uzme u obzir da je podnosilac predstavke ljubitelj fudbala i da je imao sezonsku kartu za utakmice *Seltika*.

- **Identoba i drugi protiv Gruzije** (predstavka br. 73235/12), 12. maj 2015: **propustom policije da spriječi i istraži homofobične napade na demonstrante su prekršena prava demonstranata**

¹ Engli: „FUCK YOU POPPY REMEMBER DERRY“

Slučaj se ticao članova gruzijske nevladine organizacije osnovane radi zaštite prava LGBT osoba. Oni su organizovali mirne demonstracije kojim su obilježili Međunarodni dan borbe protiv homofobije, a kojima je prisustvovalo oko 30 ljudi. Tokom ovog događaja, demonstranti su vrijeđani, prijećeno im je i napadale su ih veće grupe protivnika demonstracija koji su bili pripadnici dve vjerske grupe. Oni su uzvikivali uvrede na račun demonstranata, nazivajući ih, između ostalog, "perverznicima" i "grješnicima", blokirali su im prolaz i napali ih, nanoseći trojici demonstranata povrede. Policija je bila relativno pasivna pred nasiljem ističući da nije bila njihova dužnost da intervenišu. Četvoro podnosioca predstavke Evropskom sudu za ljudska prava su na kraju i uhapšeni i pritvoreni kratko i voženi su okolo u policijskom automobilu - navodno radi njihove bezbjednosti. Nakon događaja, podnosioci predstavke su podnijeli nekoliko krivičnih prijava, naročito zahtijevajući da se pokrene krivična istraga zbog napada na njih, kao i protiv policije koja ih nije zaštitila. Dvije istrage o povredama nanijetim dvojici podnosilaca predstavke su otvorene u 2012. i ostale su nezaključene. Podnosioci predstavke su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava da su postupcima policije, kao i neuspjehom da se zaključi istraga, njihova prava prekršena.

Evropski sud za ljudska prava je razmatrao predmet na osnovu člana 3, koji štiti od mučenja i ponižavajućeg postupanja, kao i na osnovu člana 11, kojim se štiti pravo na slobodu okupljanja. Žalba podnosilaca predstavke po članu 10, u odnosu na slobodu izražavanja, je razmatrana u okviru njihove žalbe po članu 11. Što se tiče prava na slobodu od ponižavajućeg postupanja, Sud je uzeo u obzir prilično nezavidnu situaciju LGBT osoba u zemlji. Sud je primijetio da su prijetnje smrću i nasilje nad demonstrantima motivisani jasnim homofobičnim predrasudama, što je posebno iskazano uvrjedljivim i prijetecim jezikom koji su koristile te dvije vjerske grupe. Cilj je bio zastrašiti podnosiocima predstavke kako bi odustali od javnog pružanja podrške LGBT zajednici. Osjećaj ugroženosti podnosilaca predstavke je pogoršan činjenicom da im nije pružena obećana policijska zaštita. To je značilo da su strah, uznemirenost i nesigurnost koje su podnosioci predstavke doživjeli bili toliko ozbiljni da su se mogli smatrati "ponižavajućim postupanjem" prema članu 3 Konvencije, zajedno sa članom 14 kojim se propisuje zabrana diskriminacije.

Sud je smatrao da je policija bila dužna da pruži odgovarajuću zaštitu, budući da je organizator povorke obavijestio policiju o tome da postoji mogućnost nasilja nad demonstrantima. Policija to očigledno nije učinila; a kada su konačno i preduzeli mjere, podnosioci predstavke su već bili zlostavljani, vrijeđani i napadnuti. Osim toga, umjesto da udalji protivnike demonstracija, policija je uhapsila nekoliko demonstranata. Nakon incidenta, policija nije sprovela efikasnu istragu o nasilju. Umjesto da istraži prijave koje su podnijeli podnosioci predstavke, policija je istraživala samo dva slučaja koja su se ticala fizičkih povreda koje su pretrpjela dva demonstranta, što je rezultiralo administrativnim sankcijama i izricanjem novčane kazne od 45 € dvojici napadača.

Sud je smatrao da je policija trebalo da preduzme sve neophodne korake da razotkrije moguće homofobne motive iza ovog događaja. Kako je takva istraga izostala, slični napadi bi se mogli stalno dešavati. Ovo bi bilo jednako zvaničnom priklanjanju ili čak prećutnom odobravanju zločina iz mržnje. Štaviše, državi bi bilo teško da sprovede mjere u cilju poboljšanja rada policije tokom sličnih mirnih demonstracija u budućnosti, čime se podriva povjerenje javnosti u politiku države u borbi protiv diskriminacije. U svijetlu ovih razmatranja, Sud je utvrdio kršenje člana 3.

Sud je takođe smatrao da je prekidom protesta podnosilaca predstavke povrijeđeno njihovo pravo na slobodu okupljanja, koje je uključivalo pravo na slobodu izražavanja.

- **Akarsubaşı protiv Turske** (predstavka br. 70396/11), 21. jul 2015: novčana kazna za učešće u mirnim demonstracijama prekršila je pravo na slobodu okupljanja i udruživanja

U pitanju je turski državni službenik koji je učestvovao na konferenciji za novinare koju je organizovao sindikat nakon demonstracija. Demonstranti, među kojima je bio i navedeni službenik, pozvali su na postavljanje jaslica na svom radnom mjestu. G. Akarsubaşı bio je kažnjen novčano jer su demonstracije održane ispred zgrade suda, gdje zvanično nije bilo dozvoljeno održavanje konferencije za štampu. On se žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Sud je zaključio da je osuda prekršila njegovo pravo na slobodu okupljanja i udruživanja, zaštićeno članom 11. Konvencije. Sud je primijetio da su demonstracije protekle mirno, da je saopštenje za štampu pročitano u nekoliko minuta, te da su se nakon čitanja izjave demonstranti mirno razišli. Nije bilo nasilničkih akata protiv javnosti ili protiv zvaničnika koji su ulazili ili izlazili iz suda. Nije nanijeta šteta javnoj imovini niti je bilo upotrebe vatrenog oružja ili sličnih predmeta od strane bilo kog člana grupe demonstranata. Nije bilo ekscesa koji bi obavezali upravne vlasti ili policiju da intervenišu da održe javni red u sudu ili oko njega. Ukratko, nije bilo nikakvog razloga za vlasti da osude podnosioca predstavke, naprotiv, izricanjem novčane kazne vlasti su stvorile negativan efekat koji je mogao da odvrati ostale da legitimno ostvare svoja prava.

- **Bülent Kaya protiv Turske** (predstavka br. 52056/08), 22. oktobar 2013: osuda zbog parola koje su uzvikivali prisutni tokom govora na mitingu prekršila je pravo na slobodu izražavanja

Podnosiocu predstavke je naloženo da plati novčanu kaznu jer je održao govor na mitingu koji je 2003. godine organizovala jedna politička partija. Tokom njegovog govora, publika je uzvikivala parole u znak podrške Abdulahu Odžalanu (*Abdullah Öcalan*), osuđenom teroristi, uključujući „Živio naš lider Abdulah Odžalan“, „Zub za zub, krv za krv, uz tebe smo Odžalan“, i „ne kajemo se ni zbog čega, mi podržavamo Odžalana“. On je osuđen zbog „veličanja zločina i zločinca“ i određena mu je novčana kazna od 2000 turskih lira.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je osuda prekršila pravo na slobodu izražavanja. Utvrdio je da govor podnosioca predstavke nije pozivao na nasilje ili ustanak i da nije predstavljao govor mržnje. Iako su prisutni uzvikivali parole u znak podrške Odžalanu dok je podnosilac predstavke držao govor, on ih u svom govoru nije pozivao da to čine. U svakom slučaju, Sud je zaključio da nije vjerovatno da bi ove parole mogle imati uticaj na državnu bezbjednost ili javni red i mir.

- **Szél i drugi protiv Mađarske i Karácsony i drugi protiv Mađarske** (predstavke br. 44357/13 i 42461/13), 16 septembar 2014: novčanim kažnjavanjem opozicionih poslanika zbog simboličnih protesta za vrijeme zasijedanja parlamenta povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja;

Ovaj slučaj se ticao članova dvije opozicione stranke koji su održali simbolične proteste za vrijeme zasijedanja parlamenta. Podnosioci predstavke u slučaju Szél su držali plakate sa natpisom: „FIDESZ (vladajuća stranka) kradete, varate i lažete“ i (prilikom konačnog glasanja o zakonu vezanom za pušenje) „Ovdje radi domaća duvanska mafija“. Podnosilac predstavke u slučaju Karácsony je doveo ručna kolica puna zemlje pred premijera za vrijeme konačnog glasanja o kontroverznom predlogu zakona o prenosu poljoprivrednog zemljišta. Podnosioci predstavke su kažnjeni za

ometanje rada parlamenta novčanim kaznama između 170€ i 600€. Kazne je predložio Predsjednik Parlamenta, i usvojene su na plenaraj sjednici bez rasprave. Podnosioci predstavke su se žalili da im je ovim kaznama povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja, te da nisu imali nikakvu mogućnost žalbe.

Evropski sud za ljudska prava smatra da, iako je cilj kazne bio legitiman - a to je zaštita prava drugih članova parlamenta i sprječavanje nereda – ona nije bila "nužna" u demokratskom društvu. Sud je naglasio da je sloboda izražavanja posebno važna za izabrane predstavnike u demokratskom društvu. Sud smatra da su podnosioci predstavke, članovi opozicije u parlamentu, izrazili svoje mišljenje o javnim pitanjima od najvišeg političkog značaja. Simbolički element u njihovom protestu je važan dio njihovog prava na slobodu izražavanja. Dalje, Sud je naglasio posebnu važnost osiguravanja prava pripadnika nacionalnih manjina i stranaka u parlamentu da izraze svoje mišljenje, i pravo javnosti da ta mišljenja čuje. Sud je dalje primijetio da podnosioci predstavke nisu odložili niti spriječili parlamentarnu raspravu ili glasanje. U konačnom, sud je naveo da su sankcije protiv podnosilaca predstavke nametnute bez rasprave i da Predsjednik Parlamenta nije upozorio podnosiocima predstavke.

Budući da podnosioci predstavke nisu imali mogućnost žalbe ili drugi način osporavanja kazne, Sud je utvrdio i povredu člana 13, koji propisuje da svako lice čija su prava povrijeđena bi trebalo imati pravo na djelotvoran pravni lijek u skladu s nacionalnim zakonima i postupcima.

- **Görgün** protiv **Turske**, (predstavka br. 42978/06), 16 septembar 2014: nizak iznos novčane kazne za predsjednika sindikalnog udruženja značio je da nije pretrpio "značajnu štetu" i da je njegova žalba Evropskom sudu neprihvatljiva;

Ovaj slučaj se ticao rukovodioca sindikata koji je organizovao proteste protiv reformi socijalnog osiguranja. Poster koji su promovisali demonstracije su postavljeni na raznim mjestima u Ankari, a opština Ankara je kaznila podnosioca predstavke sa 124 Turske lire (oko 75€) zbog postavljanja postera bez dozvole. Podnosilac predstavke se žalio na tu odluku, ističući da nije učestvovao u postavljanju pomenutih postera, ali je Prekršajni sud u Ankari odbacio njegovu žalbu bez saslušanja. Podnosilac predstavke se zatim žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da je žalba neprihvatljiva. Prvo, imajući u vidu žalbu o njegovom pravu na slobodu izražavanja, Sud je smatrao da žalbe o kršenju ljudskih prava prvo treba podnijeti domaćim sudovima, prije podnošenja predstavke Evropskom sudu za ljudska prava. Sud je konstatovao da podnosilac nije uložio žalbu koja se tiče njegovog prava na slobodu izražavanja pred prekršajnim sudom ili bilo kojim drugim organom, čak ni implicitno. Umjesto toga, argumenti podnosioca predstavke sudu u Ankari su bili fokusirani na to da on nije imao ništa sa postavljanjem postera. Stoga, žalba da je njegovo pravo na slobodu izražavanja povrijeđeno morala je biti odbačena zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova.

Podnosilac se takođe žalio da je prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje. Međutim, Evropski sud je smatrao da podnosilac predstavke nije pretrpio „značajnu štetu“ što je uslov za razmatranje slučaja. Sud je ponovio da se ovaj kriterijum primjenjuje u slučajevima kada je nivo težine kršenja toliko nizak da ne garantuje razmatranje od strane međunarodnog suda, čak i kada se kršenje

ljudskih prava desilo sa čisto pravne tačke gledišta. Odsustvo „značajne štete“ se može zasnivati na kriterijumu kao što je finansijski uticaj stvari u sporu, ili značaj predmeta za podnosioca predstavke. Sud je primijetio da je podnosilac predstavke kažnjen sa 75€, kao predstavnik sindikata. To je mali iznos i nije bilo dokaza da je imao nepovoljan uticaj na finansku situaciju podnosioca predstavke. Kazna je bila administrativna i nije evidentirana u krivičnom dosijeu podnosioca predstavke. Štaviše, nije bilo drugih razloga zašto bi se ovaj slučaj razmatrao (na primjer, slučaj je možda mogao pokrenuti pitanje od opšteg značaja – ali to se nije desilo).

- **Frumkin protiv Rusije** (predstavka br. 74568/12), 5. januar 2016: **neuspjeh policije da obezbijedi miran protest i pritvor demonstranata prekršili su pravo na slobodu okupljanja**

Slučaj se ticao učesnika u demonstracijama protiv navodne izborne krađe nakon parlamentarnih i predsjedničkih izbora u Rusiji 2011. i 2012. godine. Demonstracije je trebalo da budu održane na nasipu rijeke i u susjednom parku, a odobrile su ih i gradske vlasti. Međutim, na planirani dan održavanja policija je zatvorila pristup parku. Nakon neuspješnih pregovora sa policijom, organizatori su pozvali demonstrante da se ne razilaze dok vlasti ne otvore park. Kako je njihov broj rastao, došlo je do nemira i policija je izvršila nekoliko hapšenja. Demonstranti su podnijeli formalne žalbe zbog policijskog nasilja, koje su odbačene, dok je nekoliko demonstranata osuđeno za "organizovanje masovnih nereda" i slična krivična djela, što je dovelo do izricanja zatvorskih kazni za neke od njih i do četiri godine. Podnosilac predstavke, koji je dobio kaznu od samo 15 dana, žalio se Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da su osuda i izricanje kazne zatvora, kao i neuspjeh policije da obezbijedi mirno okupljanje prekršili pravo na slobodu okupljanja. Pošto je zatvorila pristup parku, uprkos onome što je ranije bilo dogovoreno između organizatora i vlasti, i nije uspjela da ostvari komunikaciju sa demonstrantima već krenula da ih agresivno rastjeruje, policija nije obezbijedila mirno održavanje protesta. Nije uspjela ni da spriječi nereda i osigura bezbjednost građana koji su bili uključeni u protest. Što se tiče hapšenja i petnaestodnevnog pritvora podnosioca predstavke, Sud je konstatovao da je to bilo krajnje nesrazmjerno. Sud je takođe naveo da je postupak protiv podnosioca predstavke bio nepravedan, jer su ruski sudovi presudu zasnovali isključivo na standardizovanim dokumentima koje je podnijela policija, a odbili su da prihvate druge dokaze.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori" koji finansiraju Britanska ambasada u Podgorici.
